

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх
справ

Навчально-науковий інститут № 5
Кафедра кримінального права та кримінології

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
кримінального права та
кримінології
протокол № 1 від 30.08.2024 р.
Завідувач кафедри

Микола ПАХНІН

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ (ВКВС.03)

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Викладач	Вапсва Юрій Альфонсович, доцент кафедри кримінального права та кримінології ННІ № 5, кандидат юридичних наук, доцент
Контактний телефон	+38 057 73-98-078(раб.)
E-mail	ku-pd.fpmk@ukr.net

Назва освітньо-професійної програми	081 Право – 081 «Law»
Рівень вищої освіти	другий (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень (НРК України – 7 рівень та другий цикл вищої освіти Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти)
Галузь знань	08 Право
Спеціальність	081 Право
Статус дисципліни	Вибіркова компонента освітньо-наукової програми, вивчається в 2 семестрі I курсу навчання
Мова викладання	українська
Обсяг дисципліни в кредитах ECTS/годинах	3 кредити ECTS (загальний обсяг - 90 год.)
	- аудиторна робота: 40 год. для денної форми навчання або 14 год. для заочної форми навчання, з них:
	лекції: 10 год. для денної форми навчання або 4 год. для заочної форми навчання
	семінарські заняття: 10 год. для денної форми навчання або 4 год. для заочної форми навчання практичні заняття: 20 год. для денної форми навчання або 6 год. для заочної форми навчання
	- самостійна робота: 50 год. для денної форми навчання або 76 год. для заочної форми навчання
Консультації з навчальної дисципліни	Аудиторні консультації: згідно з графіком консультацій. Он-лайн-консультації: письмово в системі дистанційного навчання Moodle або електронною поштою викладача
Мета вивчення навчальної дисципліни	формування у здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти глибоких наукових, теоретичних і практичних знань, вироблення та удосконалення ними особливих умінь, необхідних як для здійснення наукової, так і науково-педагогічної діяльності
Форми та види проведення навчальних занять	Форма навчання – денна або заочна. Види навчальних занять: лекції, семінарські, практичні, самостійна робота.
Необхідне обладнання	Мультимедійне обладнання (ноутбук та проектор), комп'ютерне забезпечення з виходом у мережу Інтернет.
Індивідуальні завдання	Реферати, наукові роботи
Методи та форми контролю	Методи контролю: опитування на семінарських заняттях; рішення фабул на практичних, участь в

	дискусіях, веб-квестах, обговоренні доповідей, рефератів; підготовка рефератів та доповідей, тестування, виконання самостійних робіт. Критерії оцінки поточного контролю викладач повідомляє на першому занятті та перед кожними оцінюванням. Форма контролю: залік.
Інтегральна компетентність, загальні компетентності, спеціальні (фахові) компетентності	Здатність застосовувати концептуальні та методологічні знання для вирішення значущих проблем у галузі держави і права, що передбачає застосування правових інститутів, норм, наукових положень, доктрин, принципів, а також організацію і проведення досліджень із подальшим впровадженням інновацій в практично-перетворювальну діяльність. ЗК-1. <i>Здатність комплексно розв'язувати проблему.</i> Здатність виявляти наукову сутність проблем у професійній сфері, знаходити адекватні шляхи щодо їх розв'язання; володіння системним, цілісним підходом до аналізу і оцінки правової ситуації. ЗК-3. <i>Креативність.</i> Продукування нові правові підходи, формувати і реалізовувати нові правові механізми. ЗК-5. <i>Координація дій з іншими.</i> Здатність та готовність виконувати колективні проекти, брати на себе відповідальність за виконання робіт окремої групи; уміння вести дискусію, аргументовано відстоюючи свою точку зору. ЗК-12. <i>Інформаційна.</i> Здатність до пошуку, оброблення й аналізу необхідної для розв'язування навчальних, наукових і професійних завдань інформації з різних джерел із дотриманням етичних та правових норм; навички використання Інформаційно-комунікаційних, комп'ютерних технологій як інструменту набуття знань та умінь, а також презентації проблеми, задачі, відомих чи власних результатів тощо СК1. Здатність аналізувати правові проблеми та формувати правові позиції СК2. Здатність застосовувати юридичну аргументацію. СК8. Здатність здійснювати правову кваліфікацію, застосовувати принципи, якими слід керуватися під час її проведення, готовність

	до відмежування злочинів від інших правопорушень та цивільно-правових деліктів СК10. Здатність і готовність особи до прийняття правомірного рішення під час здійснення право застосовної діяльності на основі юридичних фактів та у відповідності до нормативно-правових актів.
ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ	
Тема 1. Поняття та значення кваліфікації злочинів. Поняття кримінально-правової кваліфікації. Місце кримінально-правової кваліфікації в процесі застосування заходів кримінально-правового характеру. Види кримінально-правової кваліфікації. Значення правильної кваліфікації правопорушень. Стадії та етапи кваліфікації правопорушень. Формула кваліфікації. Структура кримінально-правової норми. Значення роз'яснень Пленуму Верховного Суду України для кваліфікації злочинів. Проблемні аспекти визначення місця судового прецеденту в кримінальному праві України. Принципи кримінально-правової кваліфікації	
Тема 2. Підстави кримінально-правової кваліфікації (кваліфікація злочинів). Поняття і види підстав кваліфікації правопорушень. Фактична підстава кримінально-правової кваліфікації. Проблеми встановлення юридичної підстави кримінально-правової кваліфікації. Склад правопорушення та його значення для кваліфікація правопорушень. Кваліфікація за ознаками об'єкта правопорушення. Кваліфікація за ознаками об'єктивної сторони правопорушення. Кваліфікація за ознаками суб'єктивної сторони правопорушення. Кваліфікація за ознаками суб'єкта правопорушення. Особливості конкретизації окремих різновидів ознак юридичного складу правопорушення при кваліфікації правопорушень.	
Тема 3. Кваліфікація правопорушення з урахуванням стадії його вчинення. Кваліфікація закінченого правопорушення. Особливості кваліфікації готування до правопорушення. Особливості кваліфікації замаху на правопорушення. Особливості кваліфікації у зв'язку з добровільною відмовою від вчинення правопорушення. Формула кваліфікації при попередній злочинній діяльності.	

Тема 4. Кваліфікація правопорушення, вчинених у співучасті.

Загальні положення кваліфікації правопорушень, вчинених у співучасті.

Особливості кваліфікації співучасті з врахуванням виду співучасника.

Особливості кваліфікації співучасті з урахуванням її форми.

Кваліфікація невдалої співучасті та співучасті у незакінченому правопорушенні.

Особливості кваліфікації співучасті у правопорушеннях зі спеціальним суб'єктом.

Особливості кваліфікації причетності до правопорушення.

Формула кваліфікації правопорушень, вчинених у співучасті.

Тема 5. Кваліфікація множинності правопорушень.

Загальні положення кваліфікації множинності правопорушень.

Особливості кваліфікації сукупності правопорушень.

Особливості кваліфікації повторності правопорушень.

Особливості кваліфікації рецидиву правопорушень.

Кваліфікація триваючих, продовжуваних і складених правопорушень, їхня відмінність від множинності правопорушень.

Тема 6. Кваліфікація правопорушень при конкуренції кримінально-правових норм.

Поняття та види конкуренції кримінально-правових норм. Відмінність конкуренції від колізії.

Особливості кваліфікації правопорушень при конкуренції загальної та спеціальної норм.

Проблемні аспекти виділення конкуренції кількох спеціальних норм та особливості кваліфікації їх видів.

Кваліфікація злочинів при конкуренції статей (частин статей) про простий, кваліфікований та особливо кваліфікований склади правопорушень.

Кваліфікація при конкуренції статей про привілейований та особливо привілейований склади правопорушень.

Кваліфікація при конкуренції статей про привілейований та кваліфікований склади правопорушень.

Кваліфікація правопорушень при конкуренції частини і цілого.

Тема 7. Кваліфікація діяння при деяких видах помилок у кримінальному праві.

Кваліфікація при юридичній помилці.

Особливості кваліфікації при помилці в об'єкті та предметі.

Особливості кваліфікації при помилці в потерпілому.

Кваліфікація замаху з непридатними засобами.

Кваліфікація при помилці розвитку причинного зв'язку.

Кваліфікація при помилці в суспільно небезпечних наслідках.

Кваліфікація посягання при відхиленні дії.	
Тема 8. Розмежування правопорушень у ході кримінально-правової кваліфікації. Поняття і значення розмежування правопорушень. Розмежування окремих складів правопорушень. Особливості відмежування кримінальних правопорушень від інших правопорушень.	
Тема 9. Кваліфікація діянь, вчинених за обставин, що усувають їх злочинність та позитивної посткримінальної поведінки. Поняття та види обставин, які усувають злочинність діяння та загальні положення кваліфікації діянь, вчинених при таких обставинах. Особливості кваліфікації діянь, вчинених за наявності окремих видів обставин, передбачених розділом VIII Загальної частини КК. Особливості кваліфікації діянь, вчинених за наявності обставин, що виключають злочинність, передбачених Особливою частиною КК. Позитивна посткримінальна поведінка в системі інститутів кримінального права України. Особливості кваліфікації при позитивній посткримінальній поведінці.	
Тема 10. Кваліфікація діянь, вчинених за відсутності ознак складу злочину. Поняття і значення відсутності складу злочину. Кваліфікація за відсутності об'єктивних ознак складу злочину. Кваліфікація за відсутності ознак суб'єкта злочину. Кваліфікація діянь, вчинених за відсутності вини.	
Програмні результати навчання	ПРН-3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.
	ПРН 6. Вміти використовувати здобутки теорії права, інших правових наук під час здійснення комплексних досліджень, а також розв'язання проблем окремої групи правових відносин.
	ПРН 7. Дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання.
	ПРН8. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності.

	ПРН9. Генерувати нові ідеї та використовувати сучасні технології у наданні правничих послуг.
	ПРН 10. Вміти використовувати сучасні інформаційні технології під час пошуку, збирання, обміну, демонстрації інформації, а також проведення наукових заходів.
	ПРН 12. Проводити порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів права різних правових систем, враховуючи взаємозв'язок правової системи України з правовими системами Ради Європи та Європейського Союзу.
	ПРН 14. Обґрунтовувати правову позицію на різних стадіях правозастосування.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
97 – 100	Відмінно («зараховано»)	A	„Відмінно” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
94 – 96			
90 – 93			
85 – 89	Добре («зараховано»)	B	„Дуже добре” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані , якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального , робота з двома - трьома незначними помилками.
80 – 84			
75 – 79		C	„Добре” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані , якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками , робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками.
70 – 74	Задовільно («зараховано»)	D	„Задовільно” – теоретичний зміст курсу освоєний не повністю , але прогалини не мають істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано , деякі з виконаних завдань, містять помилки , робота з трьома значними помилками.
65 – 69			
60 – 64		E	„Достатньо” – теоретичний зміст курсу освоєний частково , деякі практичні навички роботи не сформовані , частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані , або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального , робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки.

40 – 59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	„Умовно незадовільно” – теоретичний зміст курсу освоєний частково , необхідні практичні навички роботи не сформовані , більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано , або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального ; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
21 – 40			
1–20		F	„ Безумовно незадовільно ” – теоретичний зміст курсу не освоєно , необхідні практичні навички роботи не сформовані , всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки , додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

Орієнтовний перелік питань до заліку	Контрольні питання до заліку 1. Поняття кримінально-правової кваліфікації. 2. Місце кримінально-правової кваліфікації в процесі застосування норми права. 3. Принципи кримінально-правової кваліфікації. 4. Принцип законності кримінально-правової кваліфікації. 5. Офіційність кримінально-правової кваліфікації. 6. Об’єктивність кримінально-правової кваліфікації. 7. Точність кримінально-правової кваліфікації. 8. Принцип повноти кримінально-правової кваліфікації. 9. Індивідуальність кримінально-правової кваліфікації. 10. Принцип вирішення спірних питань на користь особи, дії якої кваліфікуються. 11. Принцип недопустимості подвійного інкримінування. 12. Значення правильної кримінально-правової кваліфікації. 13. Структура кримінально-правової норми. 14. Стадії та етапи кримінально-правової кваліфікації. 15. Формула кримінально-правової кваліфікації. 16. Значення роз’яснень Пленуму Верховного Суду України для кримінально-правової кваліфікації. 17. Проблемні аспекти визначення місця судового прецеденту в кримінальному праві України. 18. Поняття і види підстав кваліфікації злочинів. 19. Фактична підстава кримінально-правової кваліфікації. 20. Проблеми встановлення юридичної підстави кримінально-правової кваліфікації. 21. Склад злочину та його значення для кваліфікація правопорушень. 22. Кваліфікація за ознаками об’єкта правопорушення. 23. Кваліфікація за ознаками об’єктивної сторони правопорушення. 24. Кваліфікація за ознаками суб’єктивної сторони правопорушення. 25. Кваліфікація за ознаками суб’єкта правопорушення.

26. Особливості конкретизації окремих різновидів ознак юридичного складу злочину при кваліфікації правопорушень.
27. Поняття та види стадій вчинення правопорушення.
28. Кваліфікація закінченого правопорушення.
29. Особливості кваліфікації готування до правопорушення.
30. Загальні правила кваліфікації замаху на правопорушення.
31. Правопорушення, при вчиненні яких замах не можливий.
32. Особливості кваліфікації замаху на правопорушення.
33. Особливості кваліфікації у зв'язку з добровільною відмовою від вчинення правопорушення.
34. Формула кваліфікації при попередній злочинній діяльності.
35. Загальні положення кваліфікації правопорушень, вчинених у співучасті.
36. Особливості кваліфікації співучасті з врахуванням виду співучасника
37. Особливості кваліфікації співучасті з урахуванням її форми.
38. Кваліфікація невдалої співучасті та співучасті у незакінченому злочині.
39. Особливості кваліфікації співучасті у злочинах зі спеціальним суб'єктом.
40. Особливості кваліфікації причетності до правопорушення.
41. Формула кваліфікації правопорушень, вчинених у співучасті.
42. Добровільна відмова від доведення правопорушення до кінця при співучасті.
43. Загальні положення кваліфікації множинності правопорушень.
44. Особливості кваліфікації сукупності правопорушень.
45. Особливості кваліфікації повторності правопорушень.
46. Особливості кваліфікації рецидиву правопорушень.
47. Кваліфікація триваючих і продовжуваних правопорушень.
48. Кваліфікація складених правопорушень.
49. Поняття та види конкуренції кримінально-правових норм.
50. Відмінність конкуренції від колізії.
51. Особливості кваліфікації правопорушень при конкуренції загальної та спеціальної норм.
52. Особливості кваліфікації правопорушень при конкуренції статей (частин статей) про простий, кваліфікований та особливо кваліфікований склади правопорушення.
53. Особливості кваліфікації при конкуренції статей про привілейований та особливо привілейований склади правопорушень.

54. Особливості кваліфікації при конкуренції статей про привілейований та кваліфікований склади правопорушень.
55. Кваліфікація правопорушень при конкуренції частини і цілого.
56. Кваліфікація при юридичній помилці.
57. Особливості кваліфікації при помилці в об'єкті та предметі.
58. Особливості кваліфікації при помилці в потерпілому.
59. Кваліфікація замаху з непридатними засобами.
60. Кваліфікація при помилці розвитку причинного зв'язку.
61. Кваліфікація при помилці в суспільно небезпечних наслідках.
62. Кваліфікація посягання при відхиленні дії.
63. Поняття і значення розмежування злочинів.
64. Розмежування окремих складів правопорушень.
65. Особливості відмежування злочинів від адміністративних правопорушень.
66. Особливості відмежування злочинів від цивільних деліктів.
67. Поняття та види обставин, які усувають злочинність діяння та загальні положення кваліфікації діянь, вчинених при таких обставинах.
68. Особливості кваліфікації діянь, вчинених за наявності окремих видів обставин, передбачених розділом VII Загальної частини КК.
69. Особливості кваліфікації необхідної оборони.
70. Кваліфікація заподіяння необережної шкоди в стані необхідної оборони.
71. Особливості кваліфікації затримання особи, що вчинила правопорушення.
72. Особливості кваліфікації у зв'язку із вчиненням діянь під впливом примусу.
73. Особливості кваліфікації виконання злочинного наказу.
74. Особливості кваліфікації заподіяння шкоди в ході виконання спеціального завдання.
75. Особливості кваліфікації діянь, вчинених за наявності обставин, що виключають злочинність, передбачених Особливою частиною КК.
76. Кваліфікуюче значення поведінки суб'єкта після закінчення правопорушення.
77. Позитивна посткримінальна поведінка в системі інститутів кримінального права України.
78. Особливості кваліфікації при позитивній посткримінальній поведінці.
79. Кваліфікація обставин звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з

	потерпілим. 80.Юридичні наслідки кваліфікації позитивної посткримінальної поведінки. 81.Умови звільнення від кримінальної відповідальності при позитивній посткримінальній поведінці. 82.Поняття і значення відсутності складу правопорушення. 83.Кваліфікація за відсутності об'єктивних ознак складу правопорушення. 84.Кваліфікація за відсутності ознак суб'єкта правопорушення. 85.Кваліфікація діянь, вчинених за відсутності вини. 86.Поняття та види неправильної кримінально-правової кваліфікації 87.Поняття зміни кримінально-правової кваліфікації. 88.Підстави зміни кримінально-правової кваліфікації. 89.Межі зміни кримінально-правової кваліфікації. 90.Порядок зміни кримінально-правової кваліфікації.

Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна:

1. Вапсва Ю.А. Павликівський В.І. Кримінальний кодекс України. Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (станом на 1 січня 2008 року).- Х:”СІМ”, 2008.

2. Кримінальне право України. (Загальна частина): підручник / [А.М. Бабенко, Ю.А. Вапсва, В.К. Грищук та ін.]; за заг.ред. О.М. Бандурки; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ.- Х.:Вид-во ХНУВС, 2011.-378с.

3. Кримінальне право України. (Особлива частина): підручник / Кол. А.В. Байлов, О.А. Васильєв, О.О. Житний та ін.; за заг.ред. О.М. Литвинова; наук.ред. серії О.М. Бандурка; - Харків.:Вид-во ХНУВС, 2011.-572с.

4. А.М. Шульга, В.І. Павликівський, Ю.А. Вапсва. Кримінальне право України: основні питання та відповіді // Посібник. –Х.: Майдан, 2014. – 276 с.

5. Вапсва Ю.А. (у співавторстві) // Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави та права ім. В.М. Корецького, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, редкол. В.Я. Тацій [та ін.]. т. 17: Кримінальне право.- Харків: Право, 2017.-1064 с.

6. Вапсва Юрій. Щодо питання відповідальності та покарання за корупційні правопорушення // Актуальні питання превентивної діяльності підрозділів Національної поліції України: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (в авторській редакції), (м. Кропивницький, 28 квітня 2023 року). / Донецький державний університет внутрішніх справ. Кропивницький, 2023. с.19// URL: https://dnuvs.ukr.education/wpcontent/uploads/2023/06/zbirnyk_28_04_2023_aktualn

i_pytannya_preventyvnoyi_diyalnosti.pdf

7. Вапсва Ю.А. Корупційні кримінальні правопорушення: відповідальність та покарання//Актуальні проблеми приватного та публічного права: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої 94-річчю з дня народження члена-кореспондента НАПрН України, академіка Міжнародної кадрової академії, Заслуженого діяча науки України, доктора юридичних наук, професора Процевського О.І. (31 березня 2023 року). – Харків, 2023. – с. 442 // URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/10856>

8. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : навч. посіб./ О. М. Литвинов, Ю. В. Орлов, В. П. Ємельянов та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Ю. В. Орлова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 520 с.

9. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін.; за заг. ред. проф. О. М. Литвинова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с.

Додаткова:

1. Юридична відповідальність за корупційні правопорушення : навч. посіб. / С. М. Клімова, Т. В. Ковальова, М. О. Тучак. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2012. 200 с.

2. Політика у сфері боротьби зі злочинністю України: теоретичні та практичні проблеми : монографія / за заг. ред. проф. П. Л. Фріса та проф. В. Б. Харченка. Івано-Франківськ – Харків : Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. 419 с.

3. Панов М. І. Кримінальна відповідальність : поняття, принципи, підстава // *Право України*. 2012. № 8. С. 249 – 259.

4. Яценко А. М. Обставини, що виключають можливість застосування кримінальної відповідальності // Політика у сфері боротьби зі злочинністю : матеріали наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 9 – 10 грудня 2016 р.). Івано-Франківськ, 2017. С. 140 – 145.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. ст.131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

Інформаційні ресурси:

- 1.Офіційний сайт Верховної Ради України <https://portal.rada.gov.ua/>
- 2.Офіційний сайт Кабінету Міністрів України <https://www.kmu.gov.ua/>
- 3.Офіційний сайт Судова влада України <https://court.gov.ua/>
- 4.Офіційний сайт Офісу Генерального прокурора України

<https://www.gp.gov.ua/ua/index.html>

5.Офіційний сайт МВС України www.mvs.gov.ua.

6. Єдиний державний реєстр судових рішень <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

7. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>

8. Офіційний сайт Харківського національного університету внутрішніх справ
<http://univd.edu.ua/>

9. Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленко
<http://korolenko.kharkov.com/>